

ԿՐՈՆԱԿԱՆ

Կ. ՊՈԼՍՈՅ

ԱՄԵՆԱՊԱՏԻՒՄ ՄԵՄՐՈՊ ՊԱՏՐԻԱՐՔ ՄՈՒԹԱՅԵԱՆԻ ՔԱՐՈՋԸ ԽՕՍՈՒԱՇ ՄԱՅՐ ՏԱՃԱՐՈՒՄ ԵՐԿՐՈՐԿ ԾԱՂԿԱԶԱՐԳԻՒՄ ՏՕՆԻՆ (Մայիսի 16-ին, կիրակի 1999 թ.)

*«Հայրն փառաց տաց՜ ձեզ... լուսաւոր
առնել զայս սրտից ձերոց»:*

(Եփես. Ա 17-18)

«Յանուն Հօր եւ Որդւոյ եւ Հոգւոյն Սրբոյ. ամեն»:

«Փառաց Հայրը թող լուսաւորէ ձեր սրտերու աչքերը»:

Երեք օր առաջ նշեցինք մեր Տիրոջ և Փրկչի՝ Յիսուսի Քրիստոսի Համբարձման տօնը, յիշատակելով, թէ ինչպէս ԱՆ, Իր Հրաշափառ Յարութենէն քառասուն օրեր ետք, երկինք համբարձաւ և «նստաւ ընդ աջմէ Հօր» (Աղմ. ճԹ. 1, Ստթ. ԻԲ. 44, Մրկ. ժՁ. 19, Գործք Է. 55, Եփես. Ա. 20): Այսօր ևս կը շարունակենք խորհրդածել Համբարձման խորհուրդին մասին, այս անգամ Ազաթանգեղոսի կողմէ փոխանցուած ազգային աւանդութեան բովով՝ ակնարկուած օրուան Օրհնութեան շարականին մէջ:

Համբարձումը ոչ միայն կը յիշեցնէ ձեզի մեր Տիրոջ համբառնալուն՝ երկրէ երկինք ելանելուն դէպքը, այլ և կը փոխանցէ խորհուրդ մը, որուն իմացումը անհրաժեշտ է մեր հոգիներու փրկութեան համար: Քրիստոս Հայր Աստուծոյ աջ կողմը բազմեցաւ, ուր ԱՆ կը շարունակէ բարեխօսել որպէս մեր Երկնաւոր Ջահանայապետը: Սողոմոն Իմաստունի, ապա Հերովդէսի կողմէ շինուած Երուսաղէմի Տաճարն ունէր երկու գլխաւոր սրբարաններ, ուր պատարագներ կը մատուցուէին ի քաւութիւն ապաշխարող ժողովրդի մեղաց: Ասոնցմէ երկրորդը, որ փակ էր ժողովրդի և մինչև իսկ քահանաներու մուտքին, կը կոչուէր «Սրբութիւն Սրբութեանց»: Սոյն սրբարանին մէջ կային խունկ մատուցելու ոսկեայ սեղանը և Ուխտի Տապանակը: Այս Տապանակին մէջ դրուած էին մանանայով լեցուն ոսկեայ սափորը, Սիարոնի ծաղկեալ գաւազանը և Ուխտի տասնաբանայ պատուիրաններուն տախտակները: Ջահանայապետը տարին սոսկ մէկ անգամ կը մտնէր այն սրբարանը ոչ միայն ժողովրդին, այլ նաև իւր սեփական մեղքերուն համար զոհ մատուցելու նպատակաւ:

Պօղոս Առաքել էրբայեցիներուն ուղղած իր նամակին մէջ կը յիշեցնէ, թէ տաճարին մէջ մատուցուած զոհերու և նոյնազներու արիւնով ժողովուրդը կը կարծէր, թէ կը սրբուէր իր մեղքերէն: Իսկ եթէ զոհերու արիւնը սրսկելը կը բաւէր ձիսականօրէն պղծուած մէկը սրբելու համար մարմնական մաքրութեամբ, որքա՞ն անելին կարող էր ընել Քրիստոսի արիւնը:

Մեր Քահանայապետը իսկապէս ուրիշ է (Եբր. 7.15): Ան այս պահուն Հայր Աստուծոյ աջ կողմը բազմած կը բարեխօսէ և կը քահանայագործէ մեր հոգիներու փրկութեան համար: Ան, Հիմ Ուխտի քահանայապետներուն նման պէտք չունի Ինքն Իր համար աղօթելու, որովհետև Ան կատարելապէս անմեղ է: Ուրեմն մենք, Քրիստոնեաներս, Համբարձման տօնի այս օրերուն կը յիշենք, թէ արդարև որքա՞ն բախտաւոր ենք, որ մեզի համար անդադար բարեխօսող կատարելա Քահանայապետ մը ունինք: Մենք զԱստուած ճանչցանք Իր յայտնութեան շնորհիւ: Քանի մը ամիսէն բոլոր Քրիստոնեայ ժողովուրդներու հետ պիտի սկսինք պատշաճ հանդիսութիւններով մշել, թէ Ան 2000 տարիներ առաջ ինչպէս մարմին առաւ և կատարելապէս ծնաւ Սուրբ Կոյս Մարիամէն ի Բեթղեհէմ, շրջեցաւ մեր մէջ, եղաւ մեզմէ մէկը, բնակեցաւ մեր մէջ, շուրջ երեք տարիներ վարդապետեց, ապա ճաշակեց չարչարանքի ու հալածանքի դառնութիւնը և ապա Գողգոթայի վրայ պատարագուեցաւ համայն աշխարհի փրկութեան համար, թաղուեցաւ և երրորդ օրը արթնցաւ ի մեռելոց: Յարուցեալ Փրկիչը քառասուն լման օրեր զանազան տեղեր երևելէ ետք, մեծ փառքով համբարձաւ յերկինս և բազմեցաւ Հայր Աստուծոյ աջ կողմը, ուր Ան կը շարունակէ բարեխօսել վասն մեր որպէս մեր Յաւիտենական Քահանայապետը:

Համբարձման այս օրերուն, մենք՝ Քրիստոնեաներս՝ անգամ մը ևս կ'անդրադառնանք, որ մեր երկնաւոր Քահանայապետը՝ Տէր Յիսուսը կրնանք վստահիլ և Անոր Քահանայապետական Աթոռին առջև կրնանք բերել մեր բոլոր խնդրանքները: Քանզի Ան կը հասկնայ մեր տկարութիւնները և կը կարեկցի մեզի, քանզի Ինք ևս անցած է մարդոց յատուկ բոլոր փորձութիւններէն, առանց սակայն մեղանչելու (Եբր. 7.15): Այո՛, Ան, որ համբարձմամբ Հայր Աստուծոյ Աջ կողմը բազմեցաւ, յիրաւի մեր Քահանայապետն է: Փա՛ռք և պատիւ Իրեն, յաւիտեանս յաւիտենից:

Սիրելի հաւատացեալներ,

Մեր Եկեղեցւոյ աւանդութեան մէջ այս օրը կոչուած է նաև Երկրորդ Ծաղկազարդ: Մեր Հայրերը Քրիստոսի Համբարձումը նմանեցուցած են մուտքին ի Վերին Երուսաղէմ: Ինչպէս որ Ծաղկազարդին Ան Երուսաղէմ մտաւ «Օվսաննա»ներով և «Ալելուիա»ներով, այնպէս նաև Ս. Յարութեան քառասուներորդ օրը՝ Երկրորդ Ծաղկազարդին, մտաւ Երկնային, Վերին Երուսաղէմ:

Ասոր մասին ունինք ազգային աւանդութիւն մը:

Սուրբ Գրիգոր Լուսաւորիչ, երբ որ Վիրապի խաւարի առանձնութեան մէջ էր, ուժասպառ և արգելափակուած, յանկարծ Աստուածային քաջալերութիւն ստացաւ, այնպէս, ինչպէս Տէր Աստուած Իր սիրելի Որդին Գեթսեմանիի մէջ քաջալերած էր, երբ Ան արեան կաթիլներու պէս գետին հոսող քրտինքներու

մէջ կ'աղօթէր. «Չայր. եթէ կամենաս. հեռացուր ինձմէ այս բաժակը» (Ղուկաս ԻԲ. 42) և երկինքէն հրեշտակ մը երևեցաւ՝ զինք զօրացնելու համար: Ճիշտ այդպէս, որ Վիրապին մէջ, Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ յանկարծ զգաց ներկայութիւնը հոգեղէն էակի մը, և Վիրապի խաւարը իսկոյն լուսաւորուեցաւ:

Աւանդութիւնը կը պատմէ, որ այդ հրեշտակը ամէն օր կ'այցելէր սուրբին: Եւ սակայն օր մը յանկարծ բացակայեցաւ: Յաջորդ օրը, երբ վերստին յայտնուեցաւ, Սուրբ Չայրը հարցուց. «Երէկ ինչո՞ւ չեկար»: Չրեշտակը բացատրեց, որ ինն օրեր շարունակ Չամբարծում է, հրեշտակներու երկնային ինը դասերը Քրիստոսի՝ Վերին Երուսաղէմ մուտքը կը տօնեն, իսկ ինք, սուրբին այցելող հրեշտակը, զուարթունքներու չորրորդ դասուն կը պատկանէր, հետևաբար երէկ չէր կրնար Վիրապ այցելած ըլլալ, քանի որ կը մասնակցէր երկրորդ Ծաղկազարդի տօնախմբութեան:

Տեսէք, սրբելի՛ հաւատացեալներ, Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ որ Վիրապին մէջ միայնակ էր, բայց քանի իր հաւատքի այքերը բաց էին, և քանի խորապէս կը հաւատար Անոր՝ որ Լոյս էր ի Լուսոյ, կրցաւ զգալ ներկայութիւնը Աստուծոյ ու Անոր հրեշտակին:

Կան մարդիկ, որոնք ծնած են ծրիօրէն ստացուած աւանդական ժառանգութեան մէջ և այսօր կ'ապրին վայելելով անոր հոգևոր բարիքները, այսպէս ասած՝ կը լողան հոգևոր սքանչելիքի մէջ, ցաւօք սակայն բան չեն տեսներ, որովհետև իրենց հոգիները զգայուն չեն, չեն գիտեր իրենց ժառանգած սրբութեանց արժէքը: Այսօր կ'ըսենք, թէ Քրիստոնեայ ենք, քանի որ 1700 տարիներ առաջ Քրիստոնէութիւնը պաշտօնապէս ընդունած ազգի զաւակներն ենք: Իրականութիւնն այն է սակայն, թէ մեզմէ շատեր կ'ապրին Քրիստոսին անծանօթ՝ հեթանոսներու նման: Ինչպէ՞ս չիչել Տէր Յիսուսի այն խօսքը, երբ Ան շրջապատուած էր փարիսեցիներու խումբով. «...քանի կ'ըսէք, թէ կը տեսնէք, կը նշանակէ՛ թէ ձեր մեղաւոր ըլլալը կը հաստատէք» (Յով. Թ. 41): Չգոյշ պիտի ըլլանք, որ առօրեայ մեր կեանքին մէջ չանտեսենք սրբութիւնները՝ Աստուծոյ ներկայութեան և ներգործութեան նշանները: Եթէ տեսնել ուզենք, ապա անոնցմով շրջապատուած ենք: Ս. Գրիգոր Լուսաւորիչ, որ Վիրապի մէջ անյոյս վիճակի մատնուած էր, երբ մեզմէ շատեր պիտի մտածէին՝ թէ այլևս փակուած էր իր հաշիւը, հաւատքի կատարեալ զօրութեամբ, կը զգար Աստուծոյ ներկայութիւնը: Սե՛ծ սուրբը գիտէր, թէ Աստուած կարող է զինք այդ վիճակէն ալ դուրս հանել: Չաւատաց և տեսաւ: Վիրապի իր առանձնութեան մէջ զգաց Աստուծոյ անտեսանելի, սակայն հոգևով շօշափելի ներգործութիւնը:

Ո՛վ հաւատացեալներ, մեզմէ շատեր առանձնութիւնը կամ բարեկամներու հետ լինելը միշտ կը բացատրեն մարդոց տեսանելի բացակայութեամբ կամ ներկայութեամբ: Բայց ո՞րքան ճիշտ է այդ: Օրինակի համար, կրնա՞նք «Եկեղեցին այսօրուան մեր տեսած Եկեղեցին է» ըսելու աստիճան միամիտ ըլլալ: Սիրելիներ, Չայաստանեայց Եկեղեցին այսօր միայն այստեղ հաւաքուած-ներու չէ, որ կը բաղկանայ: Սա փոքրիկ տաճար մըն է: Այստեղ գտնուողներս Չայաստանի երեք ու կէս միլիոն հայութեան կամ աշխարհի չորս ծագերուն

ցրուած հայութեան ո՞րքանն է: Ոչ միայն տեղի, այլ նաև ըստ ժամանակի, Հայաստանեայց մեր Առաքելական Եկեղեցին՝ այսօրուան տեսանելի Եկեղեցին շատ աւելի մեծ է: Ձեր հոգիին աչքերով յետադարձ ակնարկ մը նետեցէք մեր պատմութեան վրայ, առաջին օրերէն մինչև այսօր, երբ առաքելները առաջին անգամ այցելեցին մեր աշխարհը և առաջին անգամ Քրիստոսի Աւետարանը քարոզել սկսան մեզի: Այդ օրերէն սկսեալ հաւատացողներ և Քրիստոսի հետևողներ եղան մեր մէջ, դարձ դար հաւատքը փոխանցուեցաւ նոր սերունդներու: Ահաւասիկ այս է մեր ժառանգութիւնը:

Եկեղեցին արդարև մեծ է, մեր աչքերով տեսնուածէն շատ աւելի մեծ: Եկեղեցին ոչ միայն կ'ընդգրկէ հրեշտակներն ու հրեշտակապետները, Հին Ուխտի մարգարէներն ու արդարները, այլ նաև երկու հազար տարիներու ընթացքին Քրիստոսի հետևած բոլոր հաւատացեալները:

Մեր հաւատքի հայրն ալ, որ Վիրապին մէջ, թև ըստ երևոյթին առանձին մնացած էր, սակայն ան Աստուածութեան հրաշալի զօրութեան առընթեր լեցուած էր նաև հրեշտակներու և սուրբերու, մէկ խօսքով՝ Յաղթական Եկեղեցւոյ, ներկայութեան երանական զգացումներով: Այսօր մենք ալ երբ Ա. Պատարագ կը մատուցենք, մեզի հետ ներկայ են պահապան հրեշտակները, մեր բոլոր հանգուցեալ Հայրապետները, սուրբերը և սրբուհիները, մեր բոլոր եռամեծ վարդապետները, որոնք հաւատացին Քրիստոսի և նախընտրեցին մինչև իսկ իրենց կեանքը տալ Քրիստոսի սիրոյն, քան հաւատափոխ կամ դաւանափոխ ըլլալ:

Սիրելի և հաւատաւոր ժողովուրդ մեր, Այս պահուն ես կը յիշեմ Սուրբ Պօղոս Առաքելի, Եփեսացիներուն գրած այն գեղեցիկ խօսքը, որով այսօրուայ իմ մտածումներս բացի. «Հայրն փառաց տացէ ձեզ ... լուսաւոր առնել զաչս սրտից ձերոց» (Եփես. Ա.17): Փառաց Հայրը տայ, որ ձեր սրտերուն աչքերը լուսաւորուին: Ա. Գրիգոր Լուսաւորչի արժանի թոռներն ըլլալու համար պէտք է աղօթել Աստուծոյ, որ Իր Աստուածային, երկնային և ճշմարիտ խօսքով քանայ մեր սրտերուն աչքերը, որուն այնքան պէտք ունինք մանաւանդ այս օրերուն, երբ ազգովին կ'անցնինք շատ դժուար պայմաններու մէջէն:

Այստեղ կը փափաքէի իմ հոգևոր ուրախութիւնս յայտնել, երբ Սուրբ Էջմիածնի Սայր Տաճարին մէջ անդրանիկ Ա. Պատարագս կը մատուցեմ, որպէս Կոստանդնուպոլսոյ հայոց նորընտիր Պատրիարքը: Շնորհակալ եմ, որ Ազգիս Վեհափառ Հայրապետը բարի եղաւ հայրաբար հրաւեր ուղղել, որպէսզի ուխտս վերանորոգեմ Իջման Սուրբ Սեղանին առջև, պարտականութիւն մը, զոր երկիւղիւ կատարեցի անցեալ երեքշաբթի երեկոյեան: Շնորհակալ եմ Վեհափառ Հայրապետի և մեր Միաբանութեան բոլոր հայրերուն ու եղբայրներուն ջերմ ընդունելութեան համար:

Մեր Եկեղեցին փոքր է, բաղդատուած ուրիշ մեծ Եկեղեցիներու հետ: Սակայն Եկեղեցւոյ պարագային խնդիրը մեծութեան կամ բազմամարդութեան հետ կապուած չէ, կարևորը մեր կենդանի աւանդութեան խորքն է, մեր հոգևոր կեանքի կենսունակութիւնն է: Աստուած միայն գիտէ, մէյ մըն ալ իւրաքանչիւրս

մեր սրտին մեջ, թե ո՞րքան խորն է մեր հաւատքը, որքանո՞վ ենք մենք այսօր քերձ հետևորդները մեր հայրերուն, մեր սուրբերուն: Սակայն ամեն ինչ մեզմէ անձնապէս կախուած չէ. եթէ Եկեղեցին միայն մեր ձեռքը մնացած ըլլար, անձնապէս կախուած չէ. եթէ Եկեղեցին միայն մեր ձեռքը մնացած ըլլար, անձնապէս կախուած չէ. եթէ Եկեղեցին միայն մեր ձեռքը մնացած ըլլար, անձնապէս կախուած չէ. եթէ Եկեղեցին միայն մեր ձեռքը մնացած ըլլար, անձնապէս կախուած չէ. եթէ Եկեղեցին միայն մեր ձեռքը մնացած ըլլար, անձնապէս կախուած չէ... Փառք Բարձրեալն Աստուծոյ, այդ ամենուն մէջէն մենք դուրս եկանք, հասանք այս օրերուն: Երրորդ հազարամեակի սեմին կը գտնուինք ազատ ու անկախ Յայաստանի ինքնիշխան պետութեամբ: Հայ Եկեղեցին անոր առընթեր հետզհետէ պիտի գօրանայ: Մեր ժողովրդի գաւակները պիտի անդրադառնան, որ ուրիշ Եկեղեցիներու սեղաններուն վրայ պէտք չունին հոգևոր սնունդ փնտրելու, որովհետև մեր փրկութեան համար ինչ որ անհրաժեշտ է, կայ մեր Ա. Սեղաններուն վրայ: Պատմութեան առաջին եկեղեցիներէն մէկը, պետութեան մը կողմէ պաշտօնապէս ճանաչուած առաջին Եկեղեցին ենք: Դարերու հոլովոթիւն՝ մինչև այսօր, թէև տարբեր կայսրութիւններու, տարբեր ռեժիմներու ենթարկուած ժողովուրդ ենք, սակայն մեր այդ հոգևոր քիղը առողջ ենք պահեր մինչև այսօր: Եթէ ունինք իմաստութիւն, պիտի հասկնանք, որ Հայ Առաքելական Սուրբ Եկեղեցիէն բացի, Սուրբ Էջմիածինը իբրև իր կեդրոնը ընդունող Եկեղեցիէն բացի, ուրիշ որևէ հոգևոր հաստատութիւն, հայ Քրիստոնեայ ժողովրդի գոյատևման միևնույն անսակարկ նուիրումով պիտի չսատարէ: Ինչպէս ազգն ու հայրենիքը, այնպէս նաև Հայ Եկեղեցին մէկ պէտք է ըլլայ: Եւ անոր կեդրոնը չի կրնար ըլլալ որևէ այլ տեղ, բացի Սուրբ Էջմիածնէն, որ մեր հաւատքի Հայր Ա. Գրիգոր Լուսաւորչի Աթոռն է: Ամէն Եկեղեցի ունի երկրորդական Աթոռներ, բայց ամէն Եկեղեցի աշխարհին կը ներկայանայ մէկ գլուխով:

Բնական է այն մարմինը, որ ունի մէկ գլուխ: Սննդական և հիւանդ է այն մարմինը, որ ունի աւելի քան մէկ գլուխ: Այս գիտակցութեամբ մենք պիտի համախմբուինք մեր նախամեծար և Մայր Աթոռին շուրջը: Պատմութեան բերմամբ ստեղծուած երկրորդական մասնաւոր կեդրոններ, նուիրապետական և առաջնորդական բոլոր վիճակներ գերակայութիւնը պիտի ճանչնան և կատարեալ հաղորդութեան մէջ պիտի ըլլան Ամենայն Հայոց Հայրապետութեան հետ: Հայ Եկեղեցին է մեր հոգիներուն ծննդավայրը: Իսկ տեղ-տեղ տարբեր և օտարոտի աւանդոթներու մուտքը մեր ժողովրդի տուններէն ներս մտահոգիչ երևոյթ է: Անոնք կրնան հայերէն խօսիլ, անոնք կրնան հայերէն գեղատիպ հրատարակութիւններ տալ մեզի: Մենք կրնանք կարծել, որ անոնք հարազատ են մեզի: Բայց գիտցած ըլլաք, որ չեն:

Մնոնք, որոնք Քրիստոնեական լոյս հաւատքը մեր հայրերու աւանդական գծով չեն բացատրեր մեզի, հարազատ չեն մեր ժողովրդի սրտին ու հոգիին:

Սիրելի քոյրեր և եղբայրներ,

Ինչպէս Գեթսեմանիի մէջ մեր Փրկչին՝ Յիսուսին, և ինչպէս որ Վիրապիւն մէջ Ա. Գրիգոր Լուսաւորիչ Հայրապետին, հաւատացեք, որ մեր ամենէն դժուար օրերուն մէջ Տէր Աստուած մեզի հետ ալ պիտի ըլլայ և զանազան նշաններով պիտի քաջալերէ մեզ, պիտի լուսաւորէ մեր հոգիները, պիտի փարատէ մեր

շուրջը տիրող խաւարը և մեզ պիտի քաջալերէ, հաւատքի, ապրելու տեսլական պիտի տայ մեզի: Երկրորդ Ծաղկազարդին, երբ Քրիստոսի Վերին Երուսաղէմ մուտքը կը տօնենք, գիտնանք, որ պիտի ըլլան պահեր, երբ առանձինն մնացած լինելու զգացումով պիտի պատուինք: Բայց պիտի չվախնանք, ինչպէս Դաւիթ Գողիաթին առջև չվախցաւ, պիտի չվախնանք և խոր համոզումով պիտի ըսենք. «Տէր Աստուած ընդ մեզ է», Աստուած մեզի հետ է. մենք միմակ չենք: Սենք ունինք մեր հայրերը, մեր սուրբերը, և իբրև անոնց հոգևոր թոռները կը պահենք նոյն ուղղափառ հաւատքը Աստուծոյ նկատմամբ:

Աստուած անցեալին չանտեսեց այս ժողովուրդը, դեռ առաջին դարուն մեզի առաքեալներ ուղարկեց՝ մեզ լուսաւորելու համար: Աստուած այսօր ալ չ'անտեսեր մեզ, եթէ մենք շարունակենք հաւատքով կանչել Իր ամենասուրբ Անունը:

Եկէք Ս. Պատարագին աղօթենք վասն անսասնութեան Զայ Առաքելական Սուրբ Եկեղեցւոյ: Աղօթենք, որ իւրաքանչիւրս լուսաւորուի Աստուծոյ Իմաստութեան Զոգիով: Տէրը թող բանայ մեր սրտերը, մեզ պայծառակերպէ Իր ներկայութեամբ, մեզի զգայուն սիրտ տայ, որ տեսնենք Իր հրաշագործութիւնները: Աղօթենք նաև Ազգիս Վեհափառ Զայրապետին առողջութեան, արագ և կատարեալ ապաքինման համար, որպէսզի վայելելով Իր օրհնութիւնը, շարունակենք փառաւորել անունը Ամենասուրբ Երրորդութեան՝ Զօր և Որդւոյ և Զոգւոյն Սրբոյ, այժմ և միշտ և յաւիտեանս յաւիտենից. ամէն: